Muotoilu on yhteiskunnan ja kestävän kehityksen muutosvoima

Muotoilualan politiikkasuositukset 2019–2024

ornamo

ornamo

Ornamo ry on vuonna 1911 perustettu muotoilualan asiantuntijajärjestö. Ornamo kehittää muotoilijan ammattia ja vaikuttaa muotoilun asemaan yhteiskunnassa. Yli 2 700 jäsentä muodostavat muotoilualalla työskentelevien korkeakoulutettujen ammattilaisten ainutlaatuisen verkoston. Jäsenemme työskentelevät muotoilun monipuolisella kentällä muun muassa sisustusarkkitehtuurin, teollisen muotoilun, kaluste-, tekstiili- ja vaatetussuunnittelun, pakkaussuunnittelun, palvelumuotoilun, digitaalisen suunnittelun, käyttöliittymien, taidekäsityön ja taiteen aloilla opiskelijoina, palkansaajina, freelancereina ja yrittäjinä.

SISÄLLYS

Esipuhe: **Muotoilu on muutosvoima kunnissa, Suomessa ja EU:ssa** 1

Tiivistelmä: **Muotoilualan politiikkasuositukset 2019–2024** 4

1. Suomen ja EU:n talouskasvu perustuu aineettomaan arvoon 6

1.1 Tukea kasvuhakuisille luovan alan yrityksille 7
1.2 Muotoilulla laatua ja kustannustehokkuutta julkiselle sektorille 8
1.3 IPR-strategia varmistaa aineettoman arvon pysymisen Suomessa 9
1.4 Digitaalisen ympäristön sääntely ajan tasalle 10
1.5 Reilua datataloutta ihmislähtöisellä muotoilulla 11
1.6 TKI-panostukset neljään prosenttiin BKT:sta 12
1.7 Taide on luovuuden perusta 13

2. Muotoilu kantaa vastuuta ympäristöstä ja ihmisistä 14

2.1 Kestävämpää ja tarvelähtöisempää liiketoimintaa 16
2.2 Kierto- ja jakamistalouden resurssiviisaat toimintamallit 17
2.3 Kaupunkien ja valtion ihmislähtöinen kehittäminen 18

3. Osaamispohjainen kilpailukyky nousee reilusta työelämästä 19

3.1 Muotoiluala – työn murroksen edelläkävijä 21
3.2 Monialaista, strategista yhteistyötä muotoilukoulutukseen 22
3.3 Tulevaisuuden osaamistarpeet koulutuksen lähtökohdaksi 23
3.4 Uusi museo – suunnitteluajattelua kaikille 24

Esipuhe

Muotoilu on muutosvoima kunnissa, Suomessa ja EU:ssa

Muotoilu tarkoittaa monia asioita käyttöesineistä kaupunkisuunnitteluun, metsäkonesuunnittelusta sisustusarkkitehtuuriin ja palvelumuotoilusta visuaalisten identiteettien luomiseen. Muotoilu reagoi talouden ja elinkeinorakenteen muutoksiin, ja nykymuotoilu näyttäytyy innovaatiotoimintana: muotoilu- ja suunnitteluajatteluna tai strategisena muotoiluna. Palvelutuotanto vastaa tällä hetkellä Suomessa jo yli kahta kolmasosaa bruttoarvonlisäyksestä[1], ja sama suuntaus tavaratuotannosta palveluihin näkyy selvästi muotoilun alalla. Palveluiden muotoilu ja erityisesti digitaalinen muotoilu kasvavat, ja muotoilu on alettu ymmärtää myös yritysjohdon työkaluna. Palvelu- ja strategisen muotoilun avulla tuotetaan innovaatioita aivan kuten perinteisillä muotoilualoilla.

Muotoiluajattelussa on kyse reagoimisesta muutokseen tai muutoksen tarpeeseen. Muotoiluajattelu on strategisten tavoitteiden sekä toivottujen asianlaitojen löytämistä eri toimijoiden, ympäristön, elementtien ja objektien risteyskohdassa. Muotoiluajattelun perusperiaatteisiin kuuluvat käyttäjä- ja asiakasymmärrys, empatia, itseään korjaava eli iteroiva prosessi, monialaisen yhteistyön ja yhteisymmärryksen mahdollistaminen sekä kompleksisten kokonaisuuksien ymmärrettäväksi tekeminen visualisoinnin avulla. Monitahoisista ongelmista voidaan tehdä näkyviä ja tartuttavia prototyyppien ja nopeiden kokeilujen, infografiikan, osallistavan suunnittelun ja muiden suunnittelumenetelmien avulla.

Valokuva: Anni Koponen

1. Tilastokeskus: Suomi lukuina, 2018

Esipuhe

Muotoilu on muutosvoima kunnissa, Suomessa ja EU:ssa

Näistä syistä muotoiluajattelu ja muotoilun menetelmät sopivat toivottujen, kestävämpien tulevaisuuksien luomiseen. Nyt ja tulevaisuudessa ratkaisevaa on näiden menetelmien hyödyntäminen hiilijalanjäljen pienentämisessä, viisaassa ja kestävässä resurssien käytössä, syntyvän jätteen minimoimisessa ja kiertotaloudessa.

Muotoilu on tärkeä menestystekijä teollisessa ja palveluiden tuotannossa. Muotoilun merkitys yrityksille on tuotteita tai palveluita syvällisempi. Muotoiluajattelu ja muotoilun menetelmät tukevat innovatiivisuutta, nopeuttavat tuotekehitys- ja muita prosesseja sekä luovat näin aineetonta pääomaa. Aineeton arvo puolestaan ennustaa ja jouduttaa yrityksen kasvua.[2] Fyysisissä tuotteissa muotoilu auttaa löytämään ratkaisuja, jotka vastaavat paremmin asiakkaan tarpeita. Muotoilun hyödyntäminen parantaa teollisuuden kilpailukykyä mm. parantamalla tuotteiden laatua, huollettavuutta, teknistä yhteensopivuutta ja käytettävyyttä, elinkaaren hallintaa tai pienentämällä tuotantokustannuksia.

Muotoilu toimii monilla liike-elämän ja yhteiskunnan tasoilla, ja parhaimmillaan muotoilu on strateginen sekä yhteiskunnallinen resurssi. Yhteiskunnassa muotoilu on keskiössä esimerkiksi palveluiden kehittämisessä. Tulevat sosiaali- ja terveyspalveluiden muutokset hyötyvät palvelumuotoilusta, kuten hoito- ja palvelupolkujen simuloinnista ja oikein ajoitetuista sekä mitoitetuista palveluista. Palvelumuotoilun avulla voidaan luoda uusia liiketoiminta- ja palvelumalleja sekä organisoida työtä ja toimintoja paremmin.

Design management eli muotoilu- ja luova johtaminen tarjoaa työkaluja tuotteiden, yrityksen ja brändin rakentamiseen. Muotoilun sovellusaloista nopeimmin kasvaa digitaalinen muotoilu.

Kaikki muotoilu nousee inhimillisestä tarpeesta ja ymmärryksestä, yhteiskunnallisesta sivistyksestä ja tiedostavuudesta. Muotoilulla on sekä materiaalisella tasolla että strategisessa innovaatiotoiminnassa suuri arvonsa, jota Suomella ei ole varaa olla vastaanottamatta.

2. Carita Eklund: Innovation Capabilities, Design and Cutting Edge : Innovative Growth in the 21st Century. https://osuva.uwasa.fi/handle/10024/8204

Askel 4 MUOTOILU strategiana

Muotoilu on osa yrityksen tai organisaation strategiaa. Muotoilija toimii yhdessä johdon kanssa, kun suunnitellaan toiminnan uudistamista tai kokonaan uusia toimintakonsepteja. Muotoilu ulottuu visioon, kaikkiin toiminta-alueisiin, arvoketjuun ja verkostoihin.

Askel 3 MUOTOILU prosessina

Muotoilu on mukana kehitysproisessin alusta alkaen, ja se on olennainen osa tuotekehitystä ja muita prosesseja.

Askel 2 MUOTOILU muodonantajana

Muotoilua käytetään suppeasti ja prosessin loppuvaiheessa tuotteen tai palvelun suunnittelussa. Kyse on nlähinnä ulkonäön prantamisesta.

Askel 1 Ei MUOTOILUA

Muotoilulla ei ole merkitystä tai vaikutusta tuote- tai palvelukehityksessä.

Danish Design Centerin luoma Design Ladder-malli kuvastaa muotoilun käytön eri tasoja. Yritykset tai organisaatiot luokitellaan muotoilun käytön perusteella neljälle tasolle: ei muotoilua, muotoilu muodonantajana, muotoilu prosessina ja muotoilu strategiana. Mitä ylempi taso on, sitä suurempi on myös taloudellinen suorituskyky (Danish Design Center tutkimus 2003.

Tiivistelmä

Muotoilualan politiikka-suositukset 2019–2024

Suomen ja EU:n talouskasvu perustuuaineettomaan arvoon

1. Suomeen perustettava Creative Business Finland vastaa asiantuntija-alojen ja erityisesti niiden mikroyritysten tarpeisiin. Valtio takaa Creative Business Finlandille riittävät ja ennakoitavat rahoitusinstrumentit. Business Finland vakiinnuttaa innovaatiosetelin, joka tarjoaa mm. muotoiluosaamista pk-yrityksille. Valtio ja kunnat lisäävät resursseja julkisten toimijoiden hankintaosaamisen kehittämisen.

2. Valtio kehittää Suomen aineettoman arvon strategiaa niin, että se mahdollistaa myös mikroyritysten menestymisen. Lainsäädäntö tukee mikro- ja pk-yrityksiä ja mm. selkeyttää työsuhteessa syntyvien mallien, teosten yms. luomusten suojaa niin, että se vastaa työsuhdekeksintölain kohtuullisen korvauksen lähtökohtia sekä tekijänoikeuksien normaalikäytäntöä. ELY-keskusten tukiresursseja kasvatetaan, jotta ne pystyvät täysimääräisesti ja kattavasti tarjoamaan investointitukea luovien yritysten IPR-suojaamiseen. EU tunnustaa luovan alan mikroyritysten ja freelancerien heikon neuvotteluaseman ja korjaa lainsäädännössä teollisoikeudellisen suojan puutteet.

3. Suomi jouduttaa EU:n tavoitteita globaalin ja kestävän sääntelykehyksen rakentamiseksi digitaalisille markkinoille. Suomi implementoi digitaaliseen ympäristöön liittyvän EU-lainsäädännön tavalla, joka tukee myös ja erityisesti muotoilua.

4. Suomi edistää EU:ssa kestävän ja eettisen innovaatiopolitiikan pelisääntöjä mm. datan hyödyntämisestä.

5. Valtio tunnustaa muotoilun merkityksen ja potentiaalin innovaatiotoiminnassa tiekartassa, joka tähtää TKI-panostusten nostamiseen neljään prosenttiin BKT:sta.

6. EU huomioi taidekäsityön tukiohjelmissaan. Suomessa taidekäsityö saa tuki- ja vientijärjestelmän, joka kattaa myös välittäjätoimijat. Kunnat lisäävät taiteilijoiden mahdollisuuksia työllistyä julkisen sektorin hankinnoissa ja rakentamisen hankkeissa esim. prosenttiperiaatetta noudattamalla.

Tiivistelmä

Muotoilualan politiikka-suositukset 2019–2024

Muotoilu kantaa vastuuta ympäristöstä ja ihmisistä

1. Valtio vahvistaa muotoilun merkitystä elinkaariajattelussa ja kiertotaloudessa Suomen kestävän kasvun strategioissa. EU kasvattaa muotoilun roolia TKI-rahoituksissa osana ilmastokriisin ratkaisua ja resursoi muotoilun tuen EU:n tutkimus- sekä rakennerahasto-ohjelmissa.

2. Kierto- ja jakamistaloutta edistetään EU:n laajuisella regulaatiolla. Suomi tukee ja kannustaa kestäviä ratkaisuja kaikilla yhteiskunnan aloilla. Valtio ja kunnat sisällyttävät elinkaariarvioinnit julkisiin hankintoihin ja lisäävät innovatiivisten hankintojen määrää.

3. Kaupungit hyödyntävät muotoilun ihmislähtöisiä menetelmiä ja taidetta kaupunkikehittämisen joka tasolla. Sisustusarkkitehtien mahdollisuus toimia pääsuunnittelijoina turvataan maankäyttö- ja rakennuslain uudistuksessa.

Osaamispohjainen kilpailukyky nousee reilusta työelämästä

4. Suomi ja EU ovat edelläkävijöitä globaalin ja digitaalisen alustatalouden eettisten pelisääntöjen määrittelyssä ja työsuhteen tunnusmerkistö päivitetään vastaamaan erityisesti alustatalouden työn muotoja. Työsopimuslakia avataan palkansaajamääritelmän osalta sisältämään yrittäjät, joilla ei ole todellista neuvotteluasemaa työn tarjoajaan nähden. Yhdistelmävakuutus takaa työttömyysturvan kombityöntekijöille, jotka yhdistävät palkkatyön ja yrittäjyyden.

5. Valtio lisää resursseja muotoilukoulutuksen rahoitukseen ja strategiseen kehittämiseen. Muotoilukoulutuksen Finnish Design Academy saa tuen, joka mahdollistaa muotoilualan korkeakoulutuksen roolin vahvistamiseksi innovaatioeko- systeemissä ja laadullisen työllistymisen vahvistamisen. Valtio vastaa tulevaisuuden osaamistarpeisiin lisäämällä muotoiluosaamista ja palvelumuotoilua kaikilla koulutusaloilla.

6. Valtio tukee uuden arkkitehtuurin ja muotoilun museon perustamista sitovalla rahoituspäätöksellä hallituskaudella 2019 – 2023. Valtio rahoittaa opettajien valtakunnallista koulutusta muotoilumenetelmien jalkauttamiseksi perusopetukseen ja varhaiskasvatukseen.

Suomen ja EU:n talouskasvu perustuu aineettomaan arvoon

Valokuva: Anni Koponen

1.Suomen ja EU:n talouskasvu perustuu aineettomaan arvoon

Aineeton omaisuus eli IPR (Intellectual Property Rights) on elintärkeää sekä Suomelle että koko EU:lle. Tämä uusista innovaatioista ja luovan työn tuloksista syntyvä arvo vastaa tällä hetkellä noin 45 prosenttia EU:n bruttokansantuotteesta. IPR-intensiivisen teollisuuden arvo on EU:ssa 6,6 biljoonaa euroa. IPR-teollisuus työllistää suoraan lähes 63 miljoonaa henkilöä, mikä on 29 prosenttia EU:n työvoimasta. Alan välillinen työllistävyys on 84 miljoonaa henkilöä ja 39 prosenttia työvoimasta. IPR-intensiivisen teollisuuden luoma kasvu on sangen pysyvää, sillä alat ovat osoittautuneet vastustuskykyisiksi talouden rajuillekin vaihteluille. [3]

Muotoilua käyttävät yritykset vastaavat yksin 16,2 prosentista EU:n bruttokansantuotteesta. Muotoilulla on aineettoman arvonluonnin ketjussa ratkaiseva rooli. Se on linkki, joka johtaa uusista ideoista innovaatioihin: tuotteisiin, palveluihin, brändeihin ja liiketoiminnan malleihin. Muotoilu tukee useimpia toimialoja ja se koskettaa kaikkien kansalaisten arkea. Yhä kiihtyvään digitaaliseen muutokseen muotoilu tuo käyttäjälähtöisen näkökulman. Kun suuri osa elämästä on verkossa, tarvitaan miellyttäviä, intuitiivisia käyttöliittymiä ja ergonomisia laitteita.

Muotoilun aineettoman arvon markkinat koostuvat erilaisista ja eri puolilla maailmaa toimivista muotoilua hyödyntävistä toimialoista, yrityksistä ja kuluttajasuhteista, jotka ovat toisiinsa yhteydessä ja toisistaan riippuvaisia. Tämä luo valtavan potentiaalin mutta myös tekee markkinan alttiiksi loukkauksille.

Pienet ja keskisuuret yritykset ovat EU:n talouden selkäranka. 99 prosenttia EU:ssa toimivista yrityksista kuuluu tähän luokkaan, ja ne tuottavat 57 prosenttia EU:n BKT:sta. Euroopan tulevaisuuden kannalta merkittävimpiä näistä ovat innovatiiviset yritykset, jotka kasvavat nopeasti sekä sisämarkkinoilla että globaalisti. [4] Näitä yrityksiä yhdistää aineettoman arvon tehokas hyödyntäminen. IPR-valtaisten toimialojen osuus EU:N BKT:sta on 44,8 prosenttia ja mallioikeusvaltaisten toimialojen osuus on vastaavasti 16,2 prosenttia. Suomessa osuudet ovat lähes samat: 45 prosenttia BKT:sta, mallioikeusvaltaisten osuus 15,2 prosenttia. Kasvun jatkumisen varmistamiseksi tarvitaan sekä Euroopan laajuista että kansainvälistä aineettomien oikeuksien turvaamista.

Hallitusohjelmaan kirjattu kansallinen IPR-strategia on erinomainen alku aineettoman arvon strategisemmalle hyödyntämiselle innovaatiopolitiikassa.

3. EUIPO: IPR-intensive industries and economic performance in the European Union.
https://euipo.europa.eu/tunnel-web/secure/webdav/guest/document_library/observatory/documents/IPContributionStudy/IPR-intensive_industries_and_economicin_EU/WEB_IPR_intensive_Report_2019.pdf

4. EUIPO: High-growth firms and intellectual property rights.
https://euipo.europa.eu/tunnel-web/secure/webdav/guest/document_library/observatory/documents/reports/2019_High-growth_firms_and_intellectual_property_rights/2019_High-growth_firms_and_intellectual_property_rights.pdf

1.1 Tukea kasvuhakuisille luovan alan yrityksille

Koko muotoilualan liikevaihto oli Suomessa noin 11,4 miljardia vuonna 2017. Samana vuonna ala työllisti noin 59 000 ihmistä kokovuosityöllisyyden käsitteellä. Suunnittelupalveluita tarjoavat yritykset muodostavat vielä pienen osan koko alan liikevaihdosta 261 miljoonan euron vuotuisella liikevaihdollaan. Liikevaihto on kasvanut 54 prosenttia aikavälillä 2010 – 2017. Digitaalisen muotoilun liikevaihto on 7,17 miljardia ja sen liikevaihto on kasvanut 2010 – 2017 aikavälillä jopa 96 prosenttia.

Ornamon suhdannekatsauksen[5] mukaan kymmenesosa muotoilualan yrityksistä on kasvuhakuisia ja moni suuntaa toimintaansa kansainvälisille markkinoille. Jopa 64 prosenttia pyrkii kasvuun mahdollisuuksien mukaan. Muotoilualalla kuten myös kansallisella tasolla valtaosa yrityksistä on pieniä. Tilastokeskuksen[6] mukaan yksin työskentelevät itsensätyöllistäjäyrittäjät ovat Suomessa nopeimmin kasvava yrittäjäryhmä, ja työnantajayrittäjistä valtaosalla, 69 prosentilla, on korkeintaan viisi työntekijää.

Anne Brunilan johtaman Luovat alat Suomen talouden ja työllisyyden vahvistajina -työryhmän mukaan[7] menestyvissä talouksissa luovuus ja aineettoman arvon luominen on tunnistettu keskeiseksi talouden dynaamisuuden edistäjäksi. Työryhmän raportin mukaan monet luovan alan kasvuyritykset myös skaalaavat toimintaansa tekemällä yhteistyötä laajan toimintaverkoston kanssa; yritystoiminta muistuttaa elokuva-alan toimintamallia, jossa suuri joukko pieniä yrityksiä, palveluita ja ammattilaisia muodostaa joustavan ja tehokkaan ekosysteemin. Verkostomaisessa ekosysteemissä yritysten pieni koko ei siten muodostu kasvun tai skaalautuvuuden esteeksi.

Creative Business Finlandiin on luotava rahoitusmallit ja yritys- ja neuvontapalvelut tukemaan pieniä luovan alan yrityksiä ja lainsäädännön on tuettava pienten yritysten toiminta- ja kasvumahdollisuuksia. Vaikutukset säteilevät laajalle näiden tietointensiivisten palveluyritysten asiakkaiden kasvun ja menestyksen kautta.

Valtio:

Kehitetään Suomeen perustettavaa Creative Business Finland -toimintamallia asiantuntijapalvelualojen mikroyritysten tarpeista lähtien. Rahoitusinstrumenttien on oltava riittäviä ja ennakoitavia. Yhtiömuotoisten yksinyrittäjien tulee myös päästä Creative Business Finlandin taloudellisten tukien pariin.

Pk-yritysten tulee saada matalalla kynnyksellä tarvittavaa muotoiluosaamista. Innovaatioseteli tulee vakiinnuttaa Business Finlandin startup- ja pk-yritysten rahoitusinstrumentteja. Kartoitetaan erillisen “business design” -setelin mahdollisuutta sen rinnalla tai innovaatioosetelin käytön täsmentämistä tai laajentamista.

Pienten yritysten kansainvälistymistä tukevat yhteishankkeet, kuten messuosastot ja vientirenkaat, otetaan mukaan Business Finlandin rahoitustuotteisiin.

5. Ornamon Muotoilualan suhdanne- ja toimialakatsaus. https://www.ornamo.fi/fi/tutkimus/muotoilualan-suhdannekatsaus/

6. Tilastokeskus: Yrittäjät Suomessa 2017. http://www.stat.fi/tup/julkaisut/tiedostot/julkaisuluettelo/ytym_201700_2018_21465_net.pdf

7. Opetus- ja kulttuuriministeriö: Luova talous ja aineettoman arvon luominen kasvun kärjiksi.
Luovat alat Suomen talouden ja työllisyyden vahvistajina -työryhmän raportti. http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-464-1

1.2 Muotoilulla laatua ja kustannustehokkuutta julkiselle sektorille

Muotoilijan tehtävä on katsoa maailmaa inhimillisestä näkökulmasta. Julkisella sektorilla muotoilun tuomia etuja ovat käyttäjälähtöisyyden lisäksi laatu ja kustannustehokkuus, kun onnistuneet ratkaisut lisäävät toiminnan tehokkuutta ja tuloksellisuutta. Muotoilu luo sujuvampaa arkea esimerkiksi sairaaloihin, päiväkoteihin, kouluihin, vanhusten palvelutaloihin tai osaksi digitaalisia palvelupolkuja. Muotoilulla kyetään vastaamaan käyttäjien todellisiin tarpeisiin.

Luovan muotoiluosaamisen hyödyntäminen on viime vuosina herättänyt kunnissa kasvavaa kiinnostusta. Muotoiluajattelu ja erityisesti palvelumuotoilu synnyttää uudenlaisia tapoja kehittää kuntapalveluita, sähköisiä ja monikanavaisia palvelupolkuja ja palvelukonsepteja asiakaslähtöisesti, poikkihallinnollisesti ja kustannustehokkaasti. Ornamon tutkimusten mukaan julkiset hankinnat ovat merkittävä markkinasegmentti n. 40 prosentille Ornamon jäsenten yrityksistä.

Tulevaisuudessa suunnittelu- ja konsulttitoiminta, sisältäen muotoilukonsultoinnin, lisääntyy, kun kunnat ostavat hankintaprosesseja yhä enemmän yksityiseltä sektorilta. Muotoiluhankinta tarkoittaa usein kalusteiden, tilasuunnittelun tai palvelumuotoilun ostamista. Hankinta voi myös syntyä näiden kolmen suunnittelun osa-alueen yhdistelmästä. Muotoilun menetelmät tuovat asiakkaalle syvällisen ymmärryksen palveluiden kehittämiseen käyttäjien tarpeista käsin. Palvelumuotoilu on tapa uudistaa julkisia hankintoja tarve- ja käyttäjälähtöisemmiksi käyttämällä hankinnan laatukriteerinä esimerkiksi käytettävyystestausta tai hankinnan osapuolia osallistavaa yhteissuunnittelun työpajaa. Julkisten tietojen ymmärrettäväksi tekeminen on tärkeä osa demokratiaa. Tiedon visualisointi ja infografiikka toimivat siinä erinomaisina välineinä.

Valtio:
Vahvistetaan julkisten hankintojen strategisuutta. Nykyiset hankintakäytännöt eivät tue luovan suunnittelun hankintaa ja muotoiluajattelun soveltamista julkiselle sektorille. Julkisia hankintoja on tarpeen kehittää yhteistyössä Suomen koko julkisessa hallinnossa asettamalla laaja-alainen julkisten hankintojen yhteistyöfoorumi, jossa sovitaan yhteisestä julkisten hankintojen strategiasta koko julkisella sektorilla.

Edistetään pienten ja keskisuurten yritysten parempaa pääsyä julkisiin hankintoihin panostamalla hankintaneuvontaan ja jakamalla hankinnat pienempiin osiin.

Palvelumuotoiluhankinnoissa tulee ottaa huomioon kilpailutuksen kohteen erityispiirteet, jotka vaativat sekä hankkijalta että kilpailutukseen osallistuvalta erityistä hankintaosaamista. Asiantuntevia tukipalveluita tulee olla tarjolla.

Valtio ottaa prosenttiperiaatteen käyttöön rakentamisessa ja tukee sen käyttöä kaupunkikehittämisessä.

1.3 IPR-strategia varmistaa aineettoman arvon pysymisen Suomessa

Yritys tai Suomessa syntyvä aineeton arvo, kuten tuotekehitys ja innovaatiot, tulee suojata, jotta hyödyt eivät valu kansainvälisille kilpailijoille. Tarvitaan strategisia toimia kotimaisen aineettoman arvon vaalimiseksi. Tietoisuutta IPR:n merkittävyydestä ja potentiaalista tulee edelleen kasvattaa suomalaisissa yrityksissä, jotta kaikki aineeton arvonluonti voidaan hyödyntää myös kaupallisesti. Suomeen tulee rakentaa institutionaalinen tukiverkko, joka auttaa yrityksiä suojaamaan aineettoman pääomansa ajoissa ja solmimaan sopimukset, jotka mahdollistavat aineettoman arvon säilymisen kotimaassa. Yhtä tärkeää on tukea kansainvälistä yhteistyötä ja kasvua sekä tehdä määrätietoista ja kattavaa yhteistyötä koko EU:n ja maailmanlaajuisesti.

Pienten ja keskisuurten yritysten tulee turvata ja hyödyntää aineettomat oikeutensa vielä ollessaan kasvu-uran alussa. Tarvitsemme lainsäädännöllistä institutionaalista turvaa ja tukea erityisesti luovan alan mikroyritysten, yksinyrittäjien ja freelancereiden asemaan.

Tämä joukko on tärkein osa arvonluontiketjun alkupäässä, mutta samalla se on taloudellisilta ja tiedollisilta resursseiltaan sekä neuvotteluvoimaltaan heikoimmassa asemassa.

Valtio:
Kehitetään Suomen aineettoman arvon strategiaa niin, että se huomioi myös mikroyritysten tarpeet. Lainsäädäntöä on vahvistettava erityisesti pienten yritysten näkökulmasta, jotta uudet korkean kasvun mikro- ja PK-yritykset saavat tarvitsemansa tuen. Työsuhdekeksintölainsäädännön tapaan on kohtuullista, että työnteon muodosta riippumatta luomusten tekijät ja suunnittelijat pääsevät automaattisesti osaksi arvonnoususta, jonka heidän luomuksensa työnantajalle tuovat.

Työsuhteessa syntyvien mallien, teosten yms. luomusten suojaa tulee selkeyttää lainsäädännöllisesti niin, että se vastaa työsuhdekeksintölain kohtuullisen korvauksen lähtökohtia ja tekijänoikeuksien normaalikäyttösääntöä. ELY-keskusten tukiresursseja tulee kasvattaa, jotta ne pystyvät täysimääräisesti ja kattavasti tarjoamaan investointitukea luovien yritysten IPR-suojaamiseen.

Suomen on pyrittävä uusiin innovaatioihin ja vauhdittamaan tutkimuksen ja tuotekehityksen kaupallistamista. Luovan osaamisen on oltava mukana prosessissa alusta alkaen takaamassa ihmisen, brändin ja aineettoman arvon näkökulma. IPR:n strategisen hyödyntämisen kytkeminen osaksi TKI-tukijärjestelmää tuottaa innovaatiopolitiikkaa, jolla on päämäärä.

EU:
Luovan alan mikroyritysten ja freelancerien heikko neuvotteluasema tulee tunnustaa ja korjata lainsäädännössä myös teollisoikeudellisen suojan osalta. EU:n tukiohjelmissa ja rahoitusmuodoissa tulee läpileikkaavasti huomioida ja mainita aineettomien oikeuksien eri hyödyntämismahdollisuudet ja suojamuodot, jotta luovien alojen liiketoimintaosaamista voidaan kehittää koulutuksesta alkaen.

1.4 Digitaalisen ympäristön sääntely ajan tasalle

Digitaaliset alustat mahdollistavat uudenlaisen ansainnan aineettomilla oikeuksilla. Esimerkiksi digitaalisen muotoilun ratkaisut voivat olla asiakas- tai yrityskohtaisia, mutta ne voivat olla myös skaalattavissa yhä uusille markkinoille tai kohdemaihin. Skaalautuvuus luo merkittävää uutta ansaintapotentiaalia, josta myös arvoketjun alkupäässä työskentelevien mikroyritysten ja freelancerien tulee hyötyä. Digitaaliset ympäristöt tekevät jäljittelystä nopeaa ja helppoa. Kehittyvä 3D-tulostaminen luo myös haittoja, kuten sääntelyn puuttuminen, immateriaalioikeusloukkaukset, piratismi, tuotannon holtiton määrä ja tuoteturvallisuus. Haittoihin tulee varautua ja puuttua. Sääntelyn ja suojauksen avulla turvataan, että digitaalinen IPR hyödyttää myös tekijäänsä.

Valtio:
Digitaaliseen ympäristöön liittyvä EU-lainsäädäntö tulee implementoida tavalla, joka tukee myös ja erityisesti muotoilun luontiedellytyksiä. Huomioidaan lainsäädännössä mikro- ja pk-yritysten tarpeet.

EU:
Unionin tulee keskittyä globaalin sääntelykehyksen rakentamiseen. Vain yhdenmukainen ja harmonisoitu suoja tehoaa markkinoilla, joilla jäljittely ja muut loukkaukset ovat rajoja ylittäviä.

1.5 Reilua datataloutta ihmislähtöisellä muotoilulla

Muotoilu perustuu ihmisen ja hänen tarpeidensa ymmärtämiseen. Muotoilu tuo datatalouteen ihmis- ja käyttäjälähtöisen näkökulman, joka monin paikoin ymmärretään jo kriittiseksi resurssiksi. Esimerkiksi datan hyödyntämisessä ja merkityksellistämisessä palvelumuotoilulla on tärkeä rooli. Intuitiivisten, ergonomisten ja esteettisten laitteiden avulla voidaan monitoroida ja edistää hyvinvointia ja tehdä vaikkapa kokonaisen kaupungin käyttökokemuksesta miellyttävämpi ja tehokkaampi. Helsingin kaupunki nojaa vahvasti digitaalisuuden, designin ja dialogin kolminaisuuteen kaupunkikehittämisessään. Digitaaliselle kansalaisosallistumiselle on olennaista vaikeidenkin kokonaisuuksien ymmärrettävyys. Esim. Suomen valtioneuvosto hyödyntää infografiikkaa ymmärrettävyyden lisäämiseksi.

Lohkoketju- ja palveluteknologia (everything as a service) mullistavat liiketoimintamalleja kaikilla toimialoilla ja mahdollistavat liiketoimintojen uuden, käyttäjälähtöisen tuottamisen. Eurooppa on reilun datatalouden edelläkävijä. EU:lla on jo nyt Yhdysvaltoja ja Aasiaa tiukempi sekä eettisempi lähestymistapa datan käyttöön. Reilussa datataloudessa yksilö päättää datansa käytöstä ja organisaatiot, jotka haluavat tuottaa palveluita yksilöille, tekevät sen reilusti ja läpinäkyvästi. Reilu datatalous hyödyttää kaikkia.

Valtio: Työ- ja elinkeinoministeriön vaatimuksen mukaisesti innovaatiopolitiikalle on tärkeää saada pelisäännöt esimerkiksi datan hyödyntämisestä. Datan käytön tulee olla vastuullista ja reilun datatalouden mukaista.

1.6 TKI-panostukset neljään prosenttiin BKT:sta

Suomi turvaa tulevaisuutensa panostamalla tuotekehitykseen ja korkean jalostusasteen tuotteisiin sekä palveluihin. Maamme tarvitsee uudenlaisia, monialaisia ekosysteemejä tuottaakseen ihmislähtöisemmin ja ekologisemmin suunniteltua yhteiskuntaa, tuotteita ja palveluita. Tekoälyn, virtuaalitodellisuuden ja robotiikan tulee yhdistyä luovaan sisällöntuotantoon, käyttäjälähtöisyyteen ja empatiaan. Luova talous voi kehittyä ja kasvaa vain, jos toiminta-ympäristö kannustaa innovaatioihin.

Valtio:
Laadittavassa tiekartassa TKI-panostusten nostamiseksi neljään prosenttiin BKT:sta huomioidaan muotoilun merkitys ja potentiaali innovaatiotoiminnassa. 2000-luvun alun tehottomista panostuksista on kuitenkin opittava ja tuen tulisi kanavoitua suurilta osin pk-yrityksille.

Ornamo kannattaa työ- ja elinkeinoministeriön päämäärää suunnata T&K -investointeja ja innovaatiorahoitusta yhteiskunnallisista haasteista ja teknologiamurroksista kumpuaviin teemoihin ja kasvualustoihin monivuotisten strategisten ohjelmien kautta huomioiden erityisesti digitaalisen arvonluonnin, aineettoman omaisuuden hyödyntämisen ja tutkimustulosten tehokkaamman kaupallistamisen – nivoen mukaan luovan suunnittelun potentiaalin.

Haetaan uusia innovaatioita panostamalla luovaan talouteen, valmisteilla olevaan IPR-strategiaan nojaten. Suomessa luovien alojen tuki-, vienti- ja rahoitusinstrumentit ovat kehittymättömät ja hidastavat sen kasvupotentiaalia. Aineetonta arvoa tuottaviin tietointensiivisiin yrityksiin panostaminen tuottaa merkittävää lisäarvoa myös muille asiakastoimialoille.

Tavoitteesta TKI-tuen nostamiseksi neljään prosenttiin BKT:sta tulee pitää kiinni. Innovaatiopolitiikan pitää olla pitkäjänteistä, ennakoitavaa ja valtion toimialojen rajat ylittävää. Kansallisen innovaatiopolitiikan tulee kattaa myös luovat alat. Muotoilu ja teknologiset tai esimerkiksi materiaalikehityksen innovaatiot kulkevat yhdessä systeemisesti niin, että uudet ideat ja keksinnöt syntyvät eri osaamisalueiden yhteisenä kontribuutiona. Innovaatiopolitiikan täytyy tunnistaa kaikki luova potentiaali, jotta parhaat innovaatiot saavat tukea.

1.7 Taide on luovuuden perusta

Ornamo edustaa Suomessa ja kansainvälisesti muotoilijoiden lisäksi myös taideteollisia taiteilijoita. Taiteella on erityinen asema luovan talouden arvoketjussa, koska taidetta soveltavat alat rakentavat kehitystään sen perustalle. Taide on luovan talouden osa-alueista vapain, luovin ja uudistavin. Taide on merkittävää itsessään, ja sillä on suuri merkitys myös muiden muassa luovan talouden elinkeinotoiminnassa, kulttuurihyvinvoinnin lisäämisessä ja vetovoimaisen Suomen maakuvan rakentamisessa. Taide kiinnittyy digitalisaation ja kaupungistumisen kaltaisiin megatrendeihin, ja sen arvo keskeisenä luovuuden lähteenä tulee tunnustaa yli sektorirajojen.

Taidekäsityön[8] kansainvälinen markkina on kasvussa. Yksin Britanniassa markkinan arvo on 478 miljoonaa euroa, ja 2010-luvulla kasvua on ollut 44 prosenttia.[9] Taidekäsityön kysyntää kasvattavat globaalit trendit: kuluttajien tarve erottautua valinnoillaan, autenttisuuden kaipuu, eettinen kuluttaminen ja elämyksellisyys.

Taide kytkeytyy yhteiskunnallisen kehityksen prosesseihin. Voimistuva kaupungistuminen haastaa yhteisöllisyyttä ja sosiaalista kestävyyttä, kun erilaiset elämäntavat ja arvot kohtaavat tiivistyvissä kaupunkirakenteissa. Taide voi antaa välineitä tukea uusia identiteettejä, luo ja vahvistaa uusia yhteisöjä ja luoda laadukasta sekä kestävää jaettua arkiympäristöä. Julkinen taide on tasa-arvoinen ja erityisen saavutettava taiteen muoto, jossa materiaalilähtöisellä taiteella on paljon annettavaa. Taide on vetovoimatekijä kunnille, kaupungeille, Suomelle ja EU:lle.

Ornamo tukee World Crafts Council Europen ohjelmaa taidekäsityön edistämiseksi Euroopassa.

Kunnat: Lisätään taiteilijoiden mahdollisuuksia työllistyä julkisen sektorin hankinnoissa ja rakentamisen hankkeissa esimerkiksi prosenttiperiaatetta noudattamalla. Näyttelypalkkiojärjestelmää jalkautetaan edelleen.

Valtio:
Valtio edistää taidetta yli hallinnon sektorirajojen kulttuuri-, työ- ja elinkeino, alue- sekä sosiaali- ja terveyspolitiikan keinoin.

Suomalainen taidekäsityö saa tuki- ja vientijärjestelmän. Myös välittäjätoimijat, kuten taidegalleriat, saavat tuen alan ja taiteilijoiden uran edistämiseen Creative Business Finlandin palvelujen kautta. Luodaan visuaalisen taiteen strategia ja tiekartta, joka hyödyntää täysimääräisesti digitalisaation ja alustatalouden mahdollisuudet kulttuurivienissä.

Taiteilijoilla on mahdollisuus elinikäiseen oppimiseen ja oman osaamisen laajempaan hyödyntämiseen täydennyskoulutuksen kautta. Taiteilijat saavat kohtuullisen korvauksen museonäyttelyissä tekemästään työstä Suomeen vakiinnutettavan näyttelypalkkiojärjestelmän kautta.

EU:
Huomioidaan ja tuetaan taidekäsityötä yhdenvertaisesti muihin visuaalisen taiteen aloihin verrattuna. Taataan taidekäsityölle tukiohjelmien ja lainsäädännön avulla mahdollisuudet kehittyä, myös taloudellisesti.

8. Engl. craft tai contemporary craft, suomeksi käytetään myös käsitteitä taideteollinen taide tai nykytaidekäsityö

9. Crafts Counncil: Measuring the Craft Economy.
https://www.craftscouncil.org.uk/content/files/Measuring_the_craft_economy-v4.pdf

Muotoilu kantaa vastuuta ympäristöstä ja ihmisistä

Keskustakirjasto Oodi
Valokuva: Visit Helsinki, Tuomas Uusheimo

2. Muotoilu kantaa vastuuta ympäristöstä ja ihmisistä

Globaali kestävyyskriisi on aikamme kiireellisin kohtalonkysymys. Suomi on asettanut globaalisti kunnianhimoisen tavoitteen olla hiilineutraali edelläkävijävaltio vuoteen 2035 mennessä. Muotoilu tarjoaa työkaluja ratkaisuihin, kun haetaan keinoja päästövähennyksiin.

Yksi muotoilun periaatteista on empatia,[10] joka auttaa ymmärtämään paremmin ihmistä: käyttäjiä, asiakkaita ja kansalaisia. Päätöksentekoon muotoiluajattelu tuo strategisia välineitä ihmislähtöisten ratkaisujen tekemiseen. Ekologisen kestävyyden lisäämiseen tähtäävät ratkaisut toimivat parhaiten, kun niiden rinnalla huomioidaan myös sosiaalinen kestävyys – ihmisarvon vaaliminen ja mahdollisuudet demokraattiseen osallistumiseen niin omassa yhteisössä kuin yhteiskunnassa. Esimerkiksi kaupunkisuunnittelun tasolla konkreettisia sosiaalista kestävyyttä lisääviä ratkaisuja ovat esteettömyys ja saavutettavuus kaikille ihmisille.

Muotoiluajattelussa empatia ulottuu paitsi ihmisiin myös ympäristöön. Ilmastokeskustelun myötä on virinnyt ajatus, että muotoilun keskiössä on itse planeetta, eivätkä vain sen asukkaat. Kestävä suunnittelu rakentuu ympäristöä kunnioittaville toimintatavoille, kuten laajaan ympäristönvaikutusten ja hiilijalanjäljen arviontiin, resurssiviisauteen ja nollahukkaan, kiertotalouteen ja jopa alueellisen biodiversiteetin lisäämiseen, kun luonnonvaroja käytetään kestävällä tavalla.

Kiertotalous ja sen sääntely ovat keskeisiä tekijöitä Euroopan resurssitehokkuuden ja -viisauden kehittämisessä. Resurssitehokkuus voi luoda myös taloudellista kestävyyttä. Brittitutkimuksen mukaan kiertotalouden tehokkaampi toteuttaminen voisi luoda EU:n alueelle 1,2–3 miljoonaa työpaikkaa vuoteen 2030 mennessä.[11]

Kestävää suunnittelua tulee edistää pitkäjänteisellä tutkimus- ja kehitystyöllä sekä kannustimien avulla. Elämäntapojen ja arvojen muutokset vaikuttavat jo kulutustottumuksiin[12], ja esimerkiksi aineettomien palveluiden kysyntä kasvaa. Tätä myönteistä kehitystä kohti kestävämpiä kuluttamisen tapoja tulee tukea kannustimin.

10. NESTA: What do we mean by design? https://www.nesta.org.uk/blog/what-do-we-mean-by-design/

11. WRAP: Economic Growth Potential of More Circular Economies.
https://www.circularonline.co.uk/wp-content/uploads/2015/09/ECONOMIC-GROWTH-POTENTIAL-OF-MORE-CIRCULAR-ECONOMIES-FINAL-v04.09.20151.pdf

12. Oksanen, J., Kuusisto, O., Lima-Toivanen, M., Mäntylä, M., Naumanen, M., Rilla, N., Sachinopoulou, A. & Valkokari, K. (2018).
In search of Finnish creative economy ecosystems and their development needs–study based on international benchmarking

2.1 Kestävämpää ja tarvelähtöisempää liiketoimintaa

Suomen vahvuudet kansainvälisessä talouskilpailussa ovat osaaminen ja innovaatiot. Tällä hetkellä elinkeinopolitiikkamme hakee hallitusohjelman mukaisesti kasvun edellytyksiä vastaamalla ja kehittämällä ratkaisuja megatrendeihin: ilmastonmuutokseen, digitalisaatioon ja kaupungistumiseen. Muotoilu kytkeytyy jo nyt näihin uusiin innovatiivisiin ratkaisuihin, ja sen roolia kestävien ratkaisujen kehittämisessä tulee kasvattaa edelleen. Kun raaka-aineita ja energiaa täytyy käyttää niukemmin ja viisaammin, muotoilu auttaa ajattelemaan koko arvoketjun uusiksi tai muuttamaan liiketoiminnan mallia kannattavammaksi.

Muotoilu tuo elinkeino- ja yritystoimintaan lisäarvoa: kasvavaa liikevaihtoa,[13] asiakaslähtöistä liiketoimintaa, vahvemman brändin tai uusia innovaatioita. Elinkaariajattelu teollisuuden kehittämisessä edistää kiertotalouden toteutumista yhteiskunnassa.

Suomi profiloituu muotoiluosaamisen edelläkävijämaana, kun yhteiskunta tukee voimakkaasti tuotekehitystä, tutkimusta ja innovaatiotoimintaa. Yhteistyö muotoilun ammattilaisten, korkeakoulujen, toisen asteen oppilaitosten, yritysten ja tutkimuslaitosten välillä on keskeistä, kun halutaan laajaa vaikuttavuutta kotimaassa ja kansainvälisesti; tuotesuunnittelu- ja kehitysprojektien onnistuminen on edellytys innovaatiotoimintojen menestymiselle.

Valtio:
Muotoilu on huomioitava Suomen kestävän kasvun strategiassa. Muotoilun merkitys elinkaariajattelulle sekä kiertotaloudelle on tunnistettava ja tunnustettava. Suomen muovitiekartta on hyvä lähttökohta, kun luodaan kestävää tuotantoa edistävät tiekartat kaikkien materiaalien ja luonnonvarojen käyttöön.

Muotoilukoulutusta tarjoavien korkeakoulujen rahoitus täytyy varmistaa, ja samalla tulee varmistaa muotoilun huippuosaamisen ohjautuminen eri alojen pk-yrityksiin. Ulkomailta tulevien opiskelijoiden emigroitumista Suomeen pitää helpottaa muuttamalla maahanmuuttopolitiikkaa. Yksityisten elinkeinonharjoittajien sekä pienyrittäjien oleskelulupien esteet on poistettava myös EU-maiden ulkopuolelta tuleville.

Resurssiviisaus edellyttää hyvää suunnittelua ja myös taitoja korjata. Uutta ja huonompilaatuista ei ole enää varaa tehdä, jos haluamme vähentää luonnonvarojen tuhlausta.

Tavarat, esineet, tuotteet, rakennukset ja ympäristöt on suunniteltava korjattaviksi, minkä lisäksi on ylläpidettävä taitoa korjata niitä. Tämä vaatii käsityötaitojen koulutuspolun varmistamista alakoulusta yliopistoon.

EU:
EU:n TKI-rahoitusta ilmastoratkaisujen kehittämiseksi on kasvatettava ja samalla vahvistettava pk-yritysten mahdollisuuksia osallistua eurooppalaisiin TKI-ohjelmiin. Muotoilun merkitys Euroopan talouskehitykselle on tunnustettava. Muotoilu on syytä integroida osaksi Euroopan Unionin teollisuuspolitiikkaa ja politiikkaohjelmia, joiden avulla suunnataan EU:n toimia mm. ilmastonmuutoksen hallinnan ja digitalisaation osalta. Muotoilun aktiivinen rooli Horisontti Eurooppa -ohjelmassa ja EU:n rakennerahasto-ohjelmissa on varmistettava.

13. McKinsey Quaterly: The business value of design. https://www.mckinsey.com/business-functions/mckinsey-design/our-insights/the-business-value-of-design

2.2 Kierto- ja jakamistalouden resurssiviisaat toimintamallit

Lineaarinen talousmalli on tullut tiensä päähän, koska talouskasvu ei enää voi perustua uusiutumattomien luonnonvarojen käytön kasvattamiseen. Muotoilu mahdollistaa nollahukan saavuttamisen, kun tuote tai palvelu on jo suunnitteluvaiheessa suhteutettu käytettävissä oleviin resursseihin. Esimerkiksi suomalaisessa tekstiiliteollisuudessa on kehitteillä useita suljetun kierron malleja, joissa raaka-aine ei muutu jätteeksi, vaan se on hyödynnettävissä aina uudelleen.

Tulevaisuuden kasvupotentiaali on kierto- ja jakamistaloudessa, jossa tuotteet ja palvelut muotoillaan jaettaviksi ja käyttöikänsä päätyttyä täysin kiertoon palautettaviksi. Kiertotalouden mahdollisuudet Suomen taloudelle ovat vähintään 1,5–2,5 miljardia euroa[14] yksistään seuraavilla aloilla: konepaja- ja metsäteollisuus, ruokahävikin pienentäminen, kiinteistöjen käyttötarkoituksen muutos, yksityinen kulutus ja second hand -kauppa sekä ravinnekierto. Kansantalouden tasolla arvo on vielä merkittävämpi.

Kiertotalouden jalkauttaminen tapahtuu arjen tasolla. Kuntien kannattaa kääntää ilmastohaasteet mahdollisuuksiksi, sillä esimerkiksi kiertotalouden työllistävä vaikutus voi olla paikallisesti merkittävä[15]. Muotoilu on muutoksessa tärkeä tuki. Edistämällä kuntien ilmastotavoitteita voidaan vähentää Suomen nykypäästöjä kuudesosalla.[16] Tavoitteiden saavuttaminen kuitenkin edellyttää kunnilta investointeja mm. liikenteen päästöjen vähentämiseen. Hyvä infrastruktuurisuunnittelu, joka hyödyntää palvelumuotoilun käyttäjälähtöisiä menetelmiä, luo kestäviä ratkaisuja, joissa myös inhimillinen näkökulma ja rakennetun ympäristön estetiikka toteutuvat.

Kunnat:
Kuntien tulee laatia ilmastotavoitteet ja kannustaa asukkaita kierrätys- ja jakamistalouden ratkaisuihin tavoitteiden mukaisesti. Materiaalin uusiokäyttöä tulee kehittää paikallisesti yrittäjien kanssa. Kaupunki- ja taajamasuunnittelussa käytetään muotoiluosaamista yhteiskehittämisessä. Hyödynnetään jakamistalouden mahdollisuudet rakentamisessa esimerkiksi tilojen ja kone- ja laiteinvestointien yhteiskäytön kautta. Kannustetaan jakamistalouteen liikenteessä ja sen suunnittelussa.

Julkisiin hankintoihin sisällytetään elinkaariarvioinnit ja suositaan innovatiivisia hankintoja. Palvelumuotoilun avulla kunnat voivat tuottaa käyttäjien tarpeisiin vastaavia ja tarkoiteuksenmukaisesti mitoitettuja palveluita.

14. Sitra: Kiertotalouden mahdollisuudet Suomelle. https://media.sitra.fi/2017/02/23221555/Selvityksia84.pdf

15. WRAP: Economic Growth Potential of More Circilar Economies.
https://www.circularonline.co.uk/wp-content/uploads/2015/09/ECONOMIC-GROWTH-POTENTIAL-OF-MORE-CIRCULAR-ECONOMIES-FINAL-v04.09.20151.pdf

16. Finland's Seventh National Communication under the United Nations Framework Convention on Climate Change.
https://www.stat.fi/static/media/uploads/tup/khkinv/VII_Climate_Change_16102017.pdf

2.2 Kierto- ja jakamistalouden resurssiviisaat toimintamallit

Valtio:
Suomi saavuttaa kiertotalouden kärkimaan statuksen vuoteen 2025 mennessä toteuttamalla Suomen tiekartta kiertotalouteen 2016–2025 -ohjelmaa[17] ja skaalamalla sen ratkaisuja yhä uusille yhteiskunnan sekä yrityskentän osa-alueille.

Valtio tukee kuntia, yrityksiä, kolmatta sektoria ja tutkimuslaitoksia sekä korkeakouluja myöntämällä hanke-, investointi- ja kestävän kehittämisen rahoitusta sekä tukea. Tutkimustyön kaupallistamista tuetaan.

Suhteellisuusperiaatetta on sovellettava regulaatiossa, jotta vältetään kohtuuttomat rasitteet mikroyrityksille. Pienten ja innovatiivisten yritysten osalta kierto- ja jakamistalouden ratkaisujen kehittämisessä tulee keskittyä ennen muuta kannustavan ekosysteemin luomiseen.

EU:
Kierto- ja jakamistalouden edistämisessä EU:n laajuinen regulaatio on ratkaisevaa. Yritysvastuusääntely ei voi jäädä kansalliselle tasolle, koska se lisää riskejä yksinomaan suomalaisille yrityksille. Kiertotalous edellyttää toimiakseen avoimuutta ja yhteistyötä yli kansallisten ja mannerten rajojen, koska kestävä luonnonvarojen hyödyntäminen voi toteutua vain koko maailmantalouden laajuisena.

17. Sitra: Kierrolla kärkeen. https://media.sitra.fi/2017/02/27175308/Selvityksia117-3.pdf

2.3 Kaupunkien ja valtion ihmislähtöinen kehittäminen

Kaupungeissa asuvan väestön osuus kasvaa kaikkialla maailmassa. Suomalaisista jo noin 80 prosenttia asuu kaupunkiseuduilla ja maailmanlaajuisesti yli puolet väestöstä asuu kaupungeissa. Kaupungistumista pidetään usein taloudellisesti kannatettavana kehityssuuntana, mutta se myös haastaa sosiaalisen ja ekologisen kestävyyden sekä vaatii tehokkaampaa rakennetun ympäristön hyödyntämistä. Luovan suunnittelun keinoin saavutetaan uusia ja demokratiaa edistäviä ratkaisuja. Muotoilumenetelmien avulla tuotetaan ihmisläheisiä ratkaisuja kestävään kaupungistumiseen sekä taantuvien alueiden elvyttämiseen. Kulttuurillisen suunnittelun resurssit, kuten paikallistieto, jakamistalous, kokeilukulttuuri ja kaupunkiaktivismi, ovat tästä hyvä esimerkkejä.

On panostettava parempaan arkeen ja rakennettuun ympäristöön ja asetettava asukas tai käyttäjä suunnittelun keskiöön. Valtion, kuntien ja kaupunkien digitaaliset palvelut ovat yhä kiinteämpi osa asukkaiden arkea. Muotoilijat edistävät yhteiskunnallisen tasa-arvon toteutumista, sillä heillä on keskeinen rooli palveluiden saattamisessa kaikille käyttäjille ymmärrettäviksi ja helppokäyttöisiksi. Asukkaiden osallisuus ja elämänhallinta paranevat, kun kaupunki- ja aluekehittämiseen otetaan muotoilun avulla ihmislähtöinen näkökulma. Muotoilun ja taiteen käyttö kunnan poikkisektoriaalisissa prosesseissa heijastuu vetovoima- ja kilpailukykytekijänä myös yrityksiin. Luoviin aloihin panostaminen nopeuttaa mm. elinkeinorakenteen monipuolistumista.[18]

Suomi jakautuu kasvaviin ja taantuviin alueisiin, ja alueiden erilaiset resurssit sekä skenaariot tulee huomioida aluekehittämisessä joka tasolla. Elinympäristön parantamiseen tarvitaan joustavuutta ja skaalautuvia ratkaisuja, joita palvelumuotoilun ja taiteen menetelmät tarjoavat.

Kunnat: Eriarvoistumisen estämiseksi muotoilun ja taiteen menetelmiä on hyödynnettävä yhtä lailla kasvu- ja taantuvilla alueilla.

Suurten kaupunkiseutujen kasvunopeus edellyttää vahvaa seutujen ja kuntien maankäyttö- ja ympäristöpolitiikkaa. Kaupunkiseutujen ja alueiden kestävä kehittäminen vaatii hyvää yhteistyötä seudun kuntien, muiden osapuolien ja asukkaiden välillä.

Lisätään ratkaisukeskeistä ja osallistavaa päätöksentekoa mm. yhteiskehittämisen keinoin.

Valtio:
Maankäyttö- ja rakennuslain uudistuksessa on tärkeää säilyttää sisustusarkkitehtien kelpoisuus toimia pääsuunnittelijana.

Valtion on toimissaan ja julkisissa hankinnoissaan toimittavan myönteisenä esimerkkinä kestävässä kehityksessä. Valtion innovatiiviset hankinnat luovat parhaita ja eri tasoille skaalattavia käytäntöjä.

Nykyisen suunnittelu- ja päätösprosessin toimivuutta tulee kehittää yli sektorirajojen. Muutoksen ja uudistumistarpeiden nopeutuminen edellyttää sujuvampaa päätöksentekoa. Asuinseutujen suunnitteluun tarvitaan monipuolisempia käyttäjälähtöisiä ratkaisuja.

EU:
Teknisten ja taloudellisten tavoitteiden rinnalla täytyy kaikessa rakennetun ympäristön suunnittelussa huomioida sosiaalinen kestävyys.

18. Opetus- ja kulttuuriministeriö: Luova talous ja aineettoman arvon luominen kasvun kärjiksi. Luovat alat Suomen talouden ja työllisyyden vahvistajina -työryhmän raportti.
http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/79725

Osaamispohjainen kilpailukyky nousee reilusta työelämästä

Sisustusarkkitehtitoimisto FYRA
Valokuva: Visit Helsinki,
Jussi Hellsten

3. Osaamispohjainen kilpailukyky nousee reilusta työelämästä

Osaamispohjainen kilpailukyky on Suomen valtti. Se tarkoittaa elinikäisen oppimisen välttämättömyyden tiedostamista ja strategista kasvupolitiikkaa. Sitra on nostanut käsitteen yhdeksi Suomen jatkuvan menestyksen moottoriksi.[19] Olemme korkean osaamisen maa, mutta osaamisen tulisi olla laveampaa, luovempaa ja monialaisempaa. Aineeton pääoma, kuten muotoilualan ammattilaisten luovuus ja ammattiosaaminen, on uusi tuotantotekijä taloudellisessa tuotannossa. Osaamisten lisäksi myös elinkeinorakennetta tulee uudistaa, ja tulee tukea luovaa taloutta, joka synnyttää uusia innovaatioita muillekin toimialoille.

Muotoilu on muuntautumiskykyinen ja joustava edelläkävijäala työn ja yhteiskunnan murroksessa. Tietointensiiviset luovat alat tuottavat aineetonta arvoa asiakastoimialoille ja palvelumuotoilu on tulevaisuudessa keskeinen osaaminen. Tämä tulee huomioida panostamalla luovien alojen kasvuun ja monialaiseen, laadukkaaseen muotoilukoulutukseen ja näiden laajaan hyödyntämiseen.

Perinteisten työmarkkina-asemien murros on jo arkea suurelle joukolle muotoilijoita, jotka työskentelevät samanaikaisesti palkansaajina ja yrittäjinä sekä toimistoissa että digitaalisilla alustoilla. Työ- ja sosiaalipolitiikan sekä verotuksen tulee huomioida kaikki työn tekemisen tavat. Suomen ja EU:n tulee turvata reilut työolot kaikille myös globaaleilla alustoilla.

19. Sitra: 5+1 strategista ehdotusta Suomelle. https://www.sitra.fi/julkaisut/15-strategista-ehdotusta-suomelle/

3.1 Muotoiluala – työn murroksen edelläkävijä

Tilastokeskuksen mukaan[20] osa-aikatyön ja itsensätyöllistäjien määrän kasvu ovat selkeitä trendejä suomalaisilla työmarkkinoilla. Itsensätyöllistämisen yleisyys kasvaa samalla kun esimerkiksi maatalousyrittäjien määrä vähenee. Työelämän murros on kuitenkin monimuotoisempaa kuin mitä tilastot osoittavat, sillä esimerkiksi itsensätyöllistäjistä joka viidennellä toimeentulo koostuu myös erilaisista palkkatyösuhteista. Kyse on palkka- ja yrittäjämäistä työtä yhdistävästä kombityöstä.

Muotoilun alalla kombityö on suurelle joukolle jo arkea.[21] Kun kansallisesti kolme prosenttia yrittäjistä ja yksi prosentti palkansaajista tekee eri tulonlähteitä yhdistävää kombityötä, Ornamon jäsenkunnasta kombityön tekijöitä on peräti 36 prosenttia. Kombityön tunnistaminen on alan kannalta merkittävää, koska se vaikuttaa tekijöiden sosiaaliturvan ja verotuksen määräytymiseen.

Globaali alustatalous, kuten sovellusten ja verkkoalustan kautta tarjottava työ, yleistyy tulevaisuudessa. Alustat ovat tehokas tapa organisoida työtä, ja ne haastavat perinteisiin työsuhteisiin perustuvan organisoitumisen. Muotoilun tuotteille ja myös palveluille uudet alustat avaavat globaalit markkinat. Tuotteiden ja palveluiden hankkiminen alustoilta on resurssiviisasta, mutta tekijän ja tuottajan näkökulmasta alustat haastavat suomalaiset työelämän pelisäännöt ja lainsäädännön.

Valtio:

Yhdistelmävakuutus takaa työttömyysturvan palkkatyötä ja yrittäjyyttä yhdistäville kombityöntekijöille. Työttömyysturva on ainoa sosiaalivakuutuksen laji, jossa eri statuksilla tehtyä työtä ei voi vakuuttaa yhtäaikaisesti. Molemmista työnteon tavoista tulee voida kerryttää turvaa yhdessä yhdistelmävakuutuksen avulla. Yhdistelmävakuutus on tärkeää viedä käytäntöön seuraavilla hallituskausilla.

Yrittäjän eläkevakuutusta tulee kehittää niin, että alivakuuttamisen mahdollisuus poistuu mutta kuitenkin vakuuttamisen alarajaa nostamatta.

Yrittäjävähennys tulee säilyttää. Vähennys on kannustava, työtä ja se tuo toimeentuloa pienyrittäjille. Se auttaa erityisesti pienituloisia yrittäjiä, joista monilla on mahdollisuus kasvattaa yritystään.

Palkansaajan ja yrittäjän määritelmät on päivitettävä alustatalouden aikaan. Työsopimuslakia on avattava palkansaajamääritelmän osalta sisältämään yrittäjät, joilla ei ole todellista neuvotteluasemaa työn tarjoajaan nähden. Ongelmaa voidaan lähestyä myös työnantajan määritelmän tiukentamisella.

20. Tilastokeskus: Yrittäjät Suomessa 2017. http://www.stat.fi/tup/julkaisut/tiedostot/julkaisuluettelo/ytym_201700_2018_21465_net.pdf

21. Ornamo: Muotoilu- ja taidealan työmarkkinatutkimus. https://www.ornamo.fi/fi/tutkimus/muotoilu-ja-taidealan-tyomarkkinatutkimus/

3.2 Muotoiluala – työn murroksen edelläkävijä

Kilpailukieltosääntely on päivitettävä tavoitteena vähentää perusteettomia kilpailukieltosopimuksia, toisaalta asettamatta kohtuuttomia velvoitteita pientyönantajille.

Työterveyshuoltoon tarvitaan kevyitä ja joustavia toimintamalleja tukemaan erityisesti yksinyrittäjien työkykyä sekä vastaamaan muuttuvan yrittäjyyden ja työn uusien muotojen haasteisiin.

Perhevapaajärjestelmää on uudistettava parantamaan naisten asemaa työmarkkinoilla ja tukemaan yrittäjien perhevapaita. Yrittäjille tulisi tarjota joustoja vapaiden jaksottamiseen ja käyttämiseen pidemmällä aikavälillä.

Yritysverotuksen on tuettava yrittäjyyttä ja yritystoiminnan kasvattamista. Sosiaaliturvaa on uudistettava niin että työn vastaanottaminen on kaikissa tilanteissa kannattavaa.

Työperäistä maahanmuuttoa on helpotettava osaavan työvoiman varmistamiseksi ja kasvun tukemiseksi.

EU:
Suomi ja EU ovat edelläkävijä globaalin ja digitaalisen alustatalouden eettisten pelisääntöjen määrittelyssä. Työsuhteen tunnusmerkistö on päivitettävä työnteon eri muodoissa, erityisesti alustataloudessa ja eri osapuolten vastuut, velvoitteet ja oikeudet määriteltävä.

3.3 Monialaista, strategista yhteistyötä muotoilukoulutukseen

Muotoilun koulutusta ja tutkimusta on syytä kehittää koko luovan talouden ekosysteemin näkökulmasta kotimaisten ja kansainvälisten huippuoppilaitosten ja tutkimuslaitosten kanssa strategisessa, monialaisessa yhteistyössä. Muotoilukoulutus voi toimia proaktiivisessa roolissa monin tavoin: ammattikorkeakoulujen kautta aluekehittämisessä ja paikallista yritystoimintaa tukien, tuottaen muotoiluosaamista muidenkin alojen opiskelijoille yhteistyön kautta ja yhdistäen eri tieteenaloja innovatiivisin lopputuloksin. Erityisesti digitaalisen kehityksen rinnalla yhteistyö muotoilun alan kanssa on tärkeää ja merkityksellistä. Samalla tuetaan opiskelijoiden laadullista työllistymistä.

Kunnat:
Kuntien tulee panostaa innovaatiokeskittymiin, joissa monialainen yhteistyö on esimerkiksi yhteisten tilojen ja laitteiden kautta luontevaa. Kuntien tulee luoda alueen yrityksille mahdollisuuksia muotoiluammattilaisten palveluiden ja muotoilukoulutuksen hankkeiden hyödyntämiselle.

Valtio:
Selkeytetään koulutusasteiden välistä työnjakoa toisen asteen ja ammattikorkeakoulujen osalta. Muotoilijaksi valmistuu ammattilaisia kaikilta koulutusasteilta, mikä vääristää muotoilualan työmarkkinoita. Koulutuksen rahoituksen tulee tukea eri koulutusasteiden välistä työnjakoa ja rahoituksessa huomioida koulutusketju kokonaisuutena.

Valtion tulee tukea muotoilukoulutuksen tarpeita, joita ovat tuki koulutuksen rahoitukselle ja strategiselle kehittämiselle. Muotoilukoulutuksen tuoreen yhteisrintaman Finnish Design Academyn toimintaa muotoilualan korkeakoulutuksen roolin vahvistamiseksi innovaatio-ekosysteemissä on tuettava.

Finnish Design Academyn ja Ornamon tuottaman Muotoilukoulutuksen kansallisen profiilikartan perusteella voidaan yhteistyössä tarkastella alan koulutustarpeisiin vastaamista ja laadullisen työllistymisen kysymyksiä.

Maankäyttö- ja rakennuslain uudistuksessa on varmistettava pätevyytensä osoittaneiden sisustusarkkitehtien mahdollisuudet toimia pääsuunnittelijoina.

3.4 Tulevaisuuden osaamistarpeet koulutuksen lähtökohdaksi

Muotoiluajattelu on yksi tulevaisuuden kansalaisen perustaidoista. Opetus- ja kulttuuriministeriö sekä Opetushallitus ovat toteuttaneet erittäin laajamittaisen ja monialaisen Osaamisen ennakointifoorumin avulla tietoa tulevaisuuden osaamistarpeista. Eniten merkityksellisyyttä kasvavista geneerisistä osaamisista vuoteen 2035 nähtiin ongelmanratkaisutaidot. Luovuus on samassa mittaristossa sijalla neljä. Nyky-yhteiskunta näkee nämä taidot hyvin keskeisinä ja panostamisen arvoisina osaamisina, joita tarvitaan yhä enemmän tulevaisuudessa. Samassa selvityksessä ”Tärkeimmät osaamiset vuonna 2035 – TOP 15” -listan kaksi ensimmäistä sijaa veivät Asiakaslähtöinen palvelujen kehittämisosaaminen ja Kestävän kehityksen periaatteiden tuntemus. Tulevaisuuden osaamistarpeisiin vastaaminen vaatii paitsi muotoiluymmärryksen lisäämistä laaja-alaisesti myös alan huippuosaajien kouluttamista.

Suomi on tunnettu korkean osaamisen maana, mutta koulutus- ja tutkimusleikkaukset ja työelämän nopea muuttuminen haastavat asemaa. Kehityksen kärjessä kulkevilla tieto- ja osaamisintensiivisillä luovilla aloilla muutos on ollut vielä keskimääräistä voimakkaampaa. Koko koulutus- ja tutkimusjärjestelmää on kehitettävä vastaamaan tulevaisuuden tarpeita, ehkäisemään työttömyyttä ja lisäämään osaamista ja tuottavuutta. Luovaan alaan, muotoilukoulutukseen ja -tutkimukseen panostaminen maksaa itsensä takaisin yritysten ja julkisen sektorin kilpailukyvyssä.

Kunnat: Pohja osaavalle Suomelle luodaan jo varhaiskasvatuksessa. Palvelumuotoilua ja muita luovia menetelmiä on syytä hyödyntää oppimisympäristöissä enenevissä määrin varsinkin teknologiaopetuksen rinnalla.

Tulevaisuuden osaamistarpeisiin vastatakseen on Suomen panostettava muotoilukoulutukseen ja palvelumuotoilun läpileikkaavaan rooliin kaikilla koulutusaloilla ja erityisesti täydennyskoulutuksessa. Tulee varmistaa resurssit, että suunnitteluajattelu voidaan tuoda aidosti osaksi koulujen ja muiden instanssien toimintaa ja tuottaa opettajille uusia metodeja omaan opetukseensa. Tärkeää on myös kehittää monialaisia oppimiskokonaisuuksia oppilaslähtöisiksi yhdessä opettajien kanssa ja kehittää koulun yhteisöllisyyttä muotoilun keinoin.

Muotoilu- ja arkkitehtuurikasvatuksen on syytä laajentua tulevaisuudessa koskemaan koululaisten lisäksi yhä laajempia ihmisjoukkoja. Hankkeilla voidaan vaikuttaa niiden ihmisryhmien hyvinvointiin, jotka muuten helposti jäävät kulttuurisen kokemisen ulkopuolelle. Sosiaali- ja terveystoimi eivät yksistään pysty tällaista toimintaa tarjoamaan.

Valtio:
Kansallinen osaamisstrategia ja jatkuvan oppimisen järjestelmä turvaavat tulevaisuutta. Ornamo tukee Akavan tavoitteita osaamisstrategian ja jatkuvan oppimisen järjestelmän luomisesta. Osaamisstrategia tarvitaan laajan tilannekuvan luomiseksi ja koko koulutusjärjestelmää koskevien tavoitteiden muodostamiseksi sekä koulutuksen, tutkimuksen, osaamisen ja sen rahoituksen turvaamiseksi.

Valtion tulee rahoittaa opettajien valtakunnallista koulutusta muotoilumenetelmien jalkauttamiseksi perusopetukseen. Kouluttajina toimivat suunnittelun ammattilaiset, joita koulut ja oppilaitokset voivat käyttää konsultteina integroidessaan menetelmiä oppimisympäristöön.

3.5 Uusi museo – suunnitteluajattelua kaikille

Laajan, vuonna 2018 valmistuneen selvityksen mukaan uusi muotoilun ja arkkitehtuurin museo olisi kansallisesti ja kansainvälisesti merkittävä tietopankki, oppimisympäristö ja vetovoimainen käyntikohde sekä yhteiskunnallisen keskustelun herättäjä. Perustetaan uusi museo vahvistamaan Helsingin ja Suomen asemaa muotoilun pääkaupunkina.
Jo valtioneuvoston kansallisen Muotoile Suomi -ohjelman strategisissa tavoitteissa vuodelta 2013 rohkaistaan muotoilukasvatuksen edistämiseen:

”***Muotoiluopetus sisällytetään varhaiskasvatukseen ja jokaiselle koulutusasteelle, mikä kasvattaa muotoiluymmärrystä ja osaamista yhteiskunnassa***”.

Valtio:
Perustetaan uusi muotoilun ja arkkitehtuurin museo.
Tehdään sitova päätös perustamisesta hallituskaudella 2019–2023.

Isoisänsilta
Valokuva: Visit Helsinki,
Riku Pihlanto

ornamo

Annankatu 16 B
00120 Helsinki
+ 358 9 687 7740
ornamo.fi